

ТӨГСӨГЧИЙН СЭТГЭЛ ХАНАМЖИД НӨЛӨӨЛӨХ ХҮЧИН ЗҮЙЛИЙН ШИНЖИЛГЭЭ /ДХИС-ИЙН ЭЗНУС-ИЙН ЖИШЭЭН ДЭЭР/

Д.Бадамцэцэг

*ДХИС-ийн Эрх зүй, нийгмийн ухааны сургуулийн Нийтийн эрх зүйн тэнхимийн
ахлах багш, докторант, цагдаагийн хошууч*

Э.Хишигбайгаль

*ДХИС-ийн Эрх зүй, нийгмийн ухааны сургуулийн Хувийн эрх зүйн тэнхимийн
багш, докторант, цагдаагийн ахмад*

Товч агуулга: Бидний судалгаа төгсөгчдийн сэтгэл ханамжид нөлөөлөх хүчин зүйлийн уялдааг судлан, нэгтгэн дүгнэхэд чиглэсэн. Сургалтын хөтөлбөрийн чанарт төгсөгчдийн сэтгэл ханамжийн үнэлэмж нөлөөлдөг эсэхийг судлахдаа, мэдлэг түгээх байдал, хувийн ур чадвар, мэргэжлийн ур чадвар, өөрийгөө хөгжүүлэх байдал, оролцоо, карьер өсөлт, манлайлал, хэрхэн нөлөөлж байгааг дэлгэрэнгүй судаллаа. Бид төгсөгчийн сэтгэл ханамжид нөлөөлж буй хувьсагчдад олон хүчин зүйлийг шинжилгээ хийн үр дүнг гарган дараагийн судалгааны ажлын суурь үзүүлэлтийн үнэлгээг боловсруулах боломжийг ач холбогдол гэж үзэж байна.

Түлхүүр үг: Ур чадвар, мэдлэг, сэтгэл ханамж.

Удиртгал

Петр Картер, (2014), Дээд боловсрол дахь сэтгэл ханамж нь хугацаандаа багтан төгсөх, сэтгэл санааны сайн сайхан байдал, төгсөлтийн дараах амжилтаа хадгалсаны үр дүнд мэдэгдэж байгаа шалгуур байдаг. Тэрээр судалгааныхаа ажилд оюутнуудын дуу хоолой боловсролд ихээхэн хамаатай сэтгэл ханамжийг ойлгох судалгааны ажил болдог.

Жусин Чун, Жун Чол Шин нар (2018), “Солонгосын их сургуулийн багш нарын ур чадвар ба ажлын байрны сэтгэл ханамж” судалгаандаа ажлын талбар, ажлын байр, ажил үүрэг гэсэн 3 үзүүлэлтийг ажлын байрны сэтгэл ханамжийн нөлөөлөх хүчин зүйл гэж батлан судалжээ.

Дээрх эрдэмтдийн судалгааны ажлаас, дүгнэлтээс харахад, хүн ажлаасаа сэтгэл ханамж хүртэж чаддагтай адил оюутнууд, төгсөгчид сургалтын үйл явц, хөтөлбөр, багшийн заах арга барил, сургалтын орчин, сургалтын хөтөлбөрт оролцогч талуудын зэргээс сэтгэл ханамж хүртэх боломжтой.

Сэтгэл ханамж ба ур чадварын уялдаа холбоо

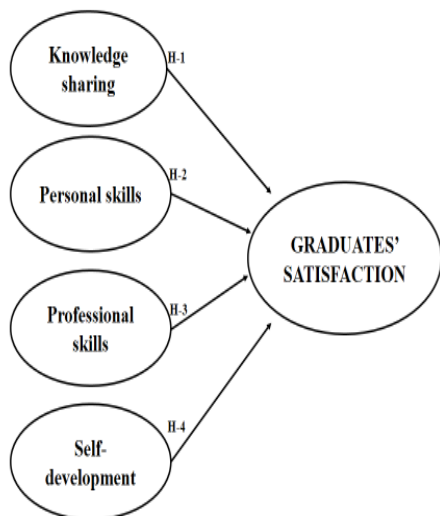
Сэтгэл ханамж: Хэрэглэгч тухайн бүтээгдэхүүн үйлчилгээнээс хүлээн авч буй чанар буюу тус бүтээгдэхүүнийг хэрхэн үнэлж байгааг илтгэдэг. Сэтгэл ханамж ажилчдын цалин, урамшуулал болон тэдний бодлоор авах ёстой гэж бодож байгаа хэрэгцээний түвшний нийлбэрүүдийн хоорондын харьцаагаар тодорхойлогддог. Сэтгэл ханамжтай байхын үндэс нь дотоод сэтгэлийн баялаг, амьдралд хандах идэвхтэй харьцаа байдаг. Сэтгэл ханамж өндөр байх нь ажилчдын гүйцэтгэлд эерэгээр нөлөөлдөг учир аль болох өндөрт байлгах нь ашигтай. (П.Увш, 2004).

Төгсөгч: Сургалтын төлөвлөгөөний дагуу тухайн үндсэн мэргэшлийн хөтөлбөрийн заавал болон сонгон суралцах хичээлүүдийг амжилттай судалж, тэнхим /профессорын багаас холбогдох дүрэм, журмын хүрээнд тавьсан тусгай шаардлагуудыг биелүүлсэн хүн. Тухайн сургалтын байгууллагын хөтөлбөр, төлөвлөгөөний дагуу сургалтад хамрагдаж, болзлыг бүрэн хангаж гэрчлэх баримтыг /диплом, сертификат/ авсан хүн.

Чадвар, ур чадвар, мэргэжлийн ур чадвар: Суралцагч мэдлэгээ хэрэглэх ур чадвар, нөгөө талаас гүйцэтгэл, практик чадамж нь юм. Мэдлэг болон дадал эзэмших үйлийн цогц байдлыг хангадаг, үйлдлийг гүйцэтгэхэд хүний эзэмшсэн аргууд.

Судлаачид чадварыг HARDSKILLS буюу гадаад чадвар, SOFTSKILLS буюу дотоод чадвар. Softskills, Hardskills-ийн холбогдолтой ойлголтуудыг судалгааны ажлуудад бүрхэг, ойлгомжгүй тайлбарласан байдаг тул уг нийтлэлд өргөн өнцгөөс тайлбар өгөв. Ур чадварыг “ажилтны мэдлэг, чадвар болон мэргэжлийн хувьд чухалд тооцогдох чанаруудын нийлбэр, байгууллагын стратеги зорилт болон албан тушаалд тавигдах шаардлагад нийцсэн, ажлыг амжилттай гүйцэтгэхэд шаардагдах шинж чанарууд, нийгмийн болон хөдөлмөрийн үзүүлэлт” гэж ойлгодог үүднээс тайлбарлах болно. Хүний мэргэжлийн салбарт гаргах амжилтын 85% нь дотоод ур чадвар, 15% нь гадаад ур чадвараас шалтгаалдаг. World Economic Forum-ийн шинжээчид таамаг дэвшүүлж 2020 онд эрэлттэй байх 10 гол чадварыг жагсаажээ. Судалгааны баг дээрх нэр томъёо, нэршилийг судлан олон эрдэмтдийн судалгааны ажлаас өөрийн судалгааны ажлын дараах загвар, таамаглалыг санал болгож байна. Үүнд:

Загвар №1. **Төгсөгчдийн сэтгэл ханамжид нөлөөлөх хүчин зүйлийн уялдаа**

Таамаглал-1.

Мэдлэгээ түгээх нь төгсөгчийн сэтгэл ханамжид эерэгээр нөлөөлнө.

Таамаглал-2.

Хувийн ур чадвар нь төгсөгчийн сэтгэл ханамжид эерэгээр нөлөөлнө.

Таамаглал-3.

Мэргэжлийн ур чадвар нь төгсөгчийн сэтгэл ханамжид эерэгээр нөлөөлнө.

Таамаглал-4.

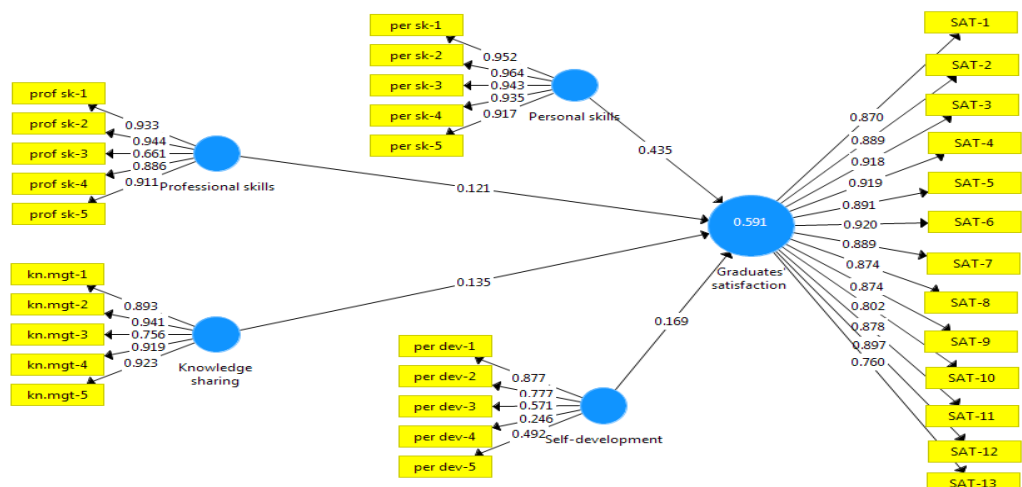
Өөрийгөө хөгжүүлэх нь төгсөгчийн сэтгэл ханамжид эерэгээр нөлөөлнө.

Тайлбар: Судалгааны багийн таамаглал

Судалгааны боловсруулалт

Судалгаанд нийт 2019, 2020 оны нийт төгсөгчдөөс 81 оролцогч хамрагдсан нь судалгааны боловсруулалт хийх шаардлага хангасан гэж үзэн SPSS-25.0, SMART-PLS 3.0 программаар боловсруулалт хийлээ /Хавсралт/.

Загвар №2. Төгсөгчдийн сэтгэл ханамжид нөлөөлөх хүчин зүйлийн шинжилгээ /Algorithm/

Тайлбар: per sk-хувийн ур чадвар, prof sk-мэргэжлийн ур чадвар, kn.mgt-мэдлэг түгээх, per dev-өөрийгөө хөгжүүлэх, SAT-төгсөгчдийн сэтгэл ханамж

Хүснэгт №1. Төгсөгчдийн сэтгэл ханамжид нөлөөлөх хүчин зүйлийн хэмжил зүйн шинжилгээний үр дүн

Хувьсагчид	Далд хувьсагч	Хүчин зүйлийн үр дүн	Кронбах Альфа	Нийлмэл найдвартай байдал	Дундаж хэлбэлзэл
Хувийн ур чадвар	per sk-1	0.952	0.968	0.975	0.790
	per sk-2	0.964			
	per sk-3	0.943			
	per sk-4	0.935			
	per sk-5	0.917			
Мэргэжлийн ур чадвар	prof sk-1	0.933	0.919	0.745	0.762
	prof sk-2	0.944			
	prof sk-3	0.661			
	prof sk-4	0.886			
	prof sk-5	0.911			
Мэдлэг түгээх	kn.mgt-1	0.893	0.932	0.949	0.790
	kn.mgt-2	0.941			
	kn.mgt-3	0.756			
	kn.mgt-4	0.919			
	kn.mgt-5	0.923			
Өөрийгөө хөгжүүлэх	per dev-1	0.877	0.804	0.745	0.440
	per dev-2	0.777			
	per dev-3	0.570			
	per dev-4	0.246			
	per dev-5	0.492			
Төгсөгчийн сэтгэл ханамж	SAT-1	0.870	0.975	0.977	0.769
	SAT-2	0.889			
	SAT-3	0.918			

SAT-4	0.891
SAT-5	0.891
SAT-6	0.920
SAT-7	0.889
SAT-8	0.874
SAT-9	0.874
SAT-10	0.802
SAT-11	0.878
SAT-12	0.897
SAT-13	0.760

Тайлбар: per sk-хувийн ур чадвар, prof sk-мэргэжлийн ур чадвар, kn.mgt-мэдлэг түгээх, per dev-өөрийгөө хөгжүүлэх, SAT-төгсөгчдийн сэтгэл ханамж

Төгсөгчдийн сэтгэл ханамжид нөлөөлөх хүчин зүйлийн хэмжил зүйн шинжилгээний үр дүнгээс дараах байдлаар хувьсагч бүрээр нь шинжиллээ. Үүнд:

Төгсөгчдийн хувийн ур чадварыг үнэлэн 5 далд хувьсагчаар судлахад хүчин зүйлийн үр дүн 0.917-0.964 хооронд хэлбэлзэж байгаа нь төгсөгчид хувийн ур чадварыг сайн гэж үнэлж байгаа нь илт байна гэж дүгнэх боломжтой, **Кронбах альфа утга 0.968** байгаа нь тухайн хувьсагчдын дотоод тогтвортой байдал, нэг хувьсагч болж нэгдэн уялдсан байдал маш сайн байгааг илэрхийлж байна. Нийлмэл найдвартай байдлын утга 0.975 байгаа нь маш сайн үр дүнг, дундаж хэлбэлзэл 0.790 байгаа нь сайн үр дүнг тус тус илэрхийлж байна. Бид энэхүү хувьсагчдийн Кронбах альфа утгыг SPSS-25.0 программаар давтан шалган шинжилж баталгаажуулсанг хувьсагч бүрийн доор нэмэлт тайлбаргүйгээр дүрслэн үзүүлээ

Reliability Statistics of Personal skills

Cronbach's Alpha	N of Items
.968	5

Тайлбар: Судалгааны үр дүн, SPSS-25.0

Мэргэжлийн ур чадварыг үнэлэн 5 далд хувьсагчаар судлахад хүчин зүйлийн үр дүн 0.661-0.944 хооронд хэлбэлзэж байгаа нь төгсөгчид мэргэжлийн ур чадварыг сайн гэж үнэлж байгаа ч 0.7 үр дүнд хүрэхгүй байгаа “Мэргэжлийн гадаад хэл эзэмшсэн байдал” далд хувьсагч 0.661 байгаа анхаарал татсанг анхаарах хэрэгтэй гэж дүгнэж байна. **Кронбах альфа утга 0.919** байгаа нь маш сайн үр дүнг, нийлмэл найдвартай байдлын утга 0.745 байгаа нь маш сайн үр дүнг, дундаж хэлбэлзэл 0.762 байгаа нь сайн үр дүнг тус тус илэрхийлж байна.

Reliability Statistics of Professional skills

Cronbach's Alpha	N of Items
.919	5

Тайлбар: Судалгааны үр дүн, SPSS-25.0

Мэдлэгээ хэрхэн үнэлж, түгээж байгаа байдлыг үнэлэн 5 далд хувьсагчаар судлахад хүчин зүйлийн үр дүн 0.756-0.923 хооронд хэлбэлзэж байгаа нь төгсөгчид мэдлэгээ сайн гэж үнэлж байгааг, **Кронбах альфа утга 0.932** байгаа нь маш сайн үр дүнг, нийлмэл найдвартай байдлын утга 0.949 байгаа нь маш сайн үр дүнг, дундаж хэлбэлзэл 0.790 байгаа нь сайн үр дүнг тус тус илэрхийлж байна. Төгсөгчид өөрийн мэдлэгийг мэргэжлийн ур чадвараас арай ахицтай гэж үнэлсэн нь өмнөх хувьсагчдын үр дүнгээс өссөн байгаагаас дүгнэх боломжтой.

Reliability Statistics of Knowledge sharing

Cronbach's Alpha	N of Items
.932	5

Тайлбар: Судалгааны үр дүн, SPSS-25.0

Өөрийгөө хөгжүүлэх, өөрийн мэдлэг чадвараа хэрхэн өсгөж байгааг үнэлэн 5 далд хувьсагчаар судлахад хүчин зүйлийн үр дүн 0.246-0.877 хооронд хэлбэлзэж байгаа нь төгсөгчид өөрийгөө хөгжүүлэхэд анхаардаггүй, нийт 5 далд хувьсагчийн 3 далд хувьсагч болох Ажлын байранд богино хугацааны сургалтад хамрагсан байдал /1-5 хоногийн сургалт/ 0.570, Гадаад улсад богино хугацааны сургалтад биечлэн болон цахимаар хамрагдсан байдал /5-21 хоногийн сургалт/ 0.246, Бусад сургалтад хамрагдсан байдал /7-21 хоногийн сургалт/ 0.492 байгаагаас манай сургууль төгсөгчидтэй хамтран ажиллаж, богино хугацааны сургалт зохин байгуулах, төгсөгчийг хөгжүүлэх шаардлага байгаа гэж дүгнэж байна. **Кронбах альфа утга 0.804** байгаа нь сайн үр дүнг, нийлмэл найдвартай байдлын утга 0.745 байгаа нь маш сайн үр дүнг, дундаж хэлбэлзэл 0.440 байгаа нь дунд үр дүнг тус тус илэрхийлж байна. Энэхүү хувьсагч энэ загварт таамаглал болгон дэвшүүлсэн хувьсагчдаас хамгийн их анхаарал татаж байгааг бид анхаарах хэрэгтэй гэсэн дүгнэлтэд хүрч байна. Учир нь дундаж хэлбэлзэл 0.5 үнэлгээнд хүрэхгүй байгаа тохиолдолд хувьсагчийг дахин судалж, цаашид сайжруулах арга хэмжээ авч ажиллахыг эрдэмтэд санал болгодог. Кронбах альфа утгыг 2 программ хооронд 0.012 утгын зөрүү гарсан ба энэ нь ерөнхий үр дүнд нөлөөлөхгүй гэж дүгнэж байгаа.

Reliability Statistics of Self-development

Cronbach's Alpha	N of Items
.816	5

Тайлбар: Судалгааны үр дүн, SPSS-25.0

Төгсөгчийн сэтгэл ханамжийг бид 13 далд хувьсагчаар судалсан нь бусад судалгааны ажлуудтай харьцуулахад маш их мэдээлэл цуглуулах, төгсөгчдийн сэтгэл ханамжийн үр дүнгээс хэд хэдэн хүлээлт үүсгэсэн үр дүнг харах боломжтой гэж үзсэн. Сэтгэл ханамжийн далд хувьсагчийг судлахад хүчин зүйлийн үр дүн 0.760-0.920 хооронд хэлбэлзэж байгаа нь төгсөгчид сэтгэл ханамжаа сайн үнэлж байгааг, **Кронбах альфа утга 0.975** байгаа нь маш сайн үр дүнг, нийлмэл найдвартай байдлын утга 0.977 байгаа нь маш сайн үр дүнг, дундаж хэлбэлзэл 0.769 байгаа нь сайн үр дүнг тус тус илэрхийлж байна. Төгсөгчдийн сэтгэл ханамжтай байдал нь бусад хувьсагчдаас харьцангуй үнэлэмж өндөр байгаа нь харагдаж байна. Өмнөх хувьсагчтай адил, Кронбах альфа утгыг 2 программ хооронд 0.001 утгын зөрүү гарсан ба энэ нь ерөнхий үр дүнд нөлөөлөхгүй гэж дүгнэж байна.

Reliability Statistics of Graduates' satisfaction

Cronbach's Alpha	N of Items
.974	5

Тайлбар: Судалгааны үр дүн, SPSS-25.0

Тайлбар: Судалгааны үр дүн, SPSS-25.0, хувьсагчдын Кронбах альфа утгын харьцуулалт

Хүснэгт 2. Далд хувьсагчийн хамаарлын шинжилгээ

№	Хувьсагчид	[A]	[B]	[B]	[C]	[D]
1	Төгсөгчийн сэтгэл ханамж [A]	0.877				
2	МэдлэгТүгээлт [B]	0.688	0.889			
3	Хувийн ур чадвар [B]	0.732	0.785	0.942		
4	Мэргэжлийн ур чадвар [C]	0.689	0.900	0.789	0.873	
5	Өөрийгөө хөгжүүлэлт [D]	0.567	0.600	0.557	0.605	0.633

Тайлбар: Судалгааны үр дүн

Далд хувьсагчийн хамаарлын шинжилгээг SMART PLS-3.0 программаар шинжилсэн ба хамгийн их хамааралтай байгаа хувьсагчид нь төгсөгчийн сэтгэл ханамж 0.877, төгсөгчийн мэргэжлийн ур чадвар ба мэдлэг түгээлт хоорондоо 0.900, хувийн ур чадварын хамаарал үнэлгээ 0.942, мэргэжлтийн ур чадвараа үнэлсэн хамаарал 0.873 гэсэн үнэлгээтэй байгаагаас эдгээр хувьсагчдын төгсөгчид сайн үнэлсэнтэй шууд хамааралтай гэж дүгнэж байна. Хамгийн бага хамааралтай байгаа хувьсагчдын хувьд, өөрийгөө хөгжүүлэх болон төгсөгчийн сэтгэл ханамж 0.567, өөрийгөө хөгжүүлэн мэдлэг түгээж байгаа байдал 0.600, өөрийгөө хөгжүүлэн хувийн ур чадвараа хөгжүүлэх хамаарал 0.605 байгаагаас бид төгсөгчөө хөгжүүлэх тал дээр анхаарах нь зүйтэй гэж дүгнэлтийг өгөх боломж байгааг шинжилгээний үр дүн бодитоор харуулж байна.

Хүснэгт 3. Замын шинжилгээний үр дүн

Таамаглалууд	Дундаж утга	Стандарт хэлбэлзэл	Т статистик утга	Р үнэ цэнэ	Үр дүн
Хувийн ур чадвар-> TCX	0.429	0.149	2.926	0.004	Батлагдсан.
Мэргэжлийн ур чадвар-> TCX	0.146	0.173	0.700	0.484	Батлагдсангүй.
Мэдлэг түгээх-> TCX	0.115	0.189	0.717	0.473	Батлагдсангүй.
Өөрийгөө хөгжүүлэх-> TCX	0.174	0.104	1.629	0.104	Батлагдсангүй.

Тайлбар: Судалгааны үр дүн, TCX-Төгсөгчийн сэтгэл ханамж

Бид замын шинжилгээний үр дүнг SMART PLS-3.0 программын bootstrapping шинжилгээний үр дүнгээр таамаглал батлагдаж буй байдлыг тусгайлан шинжилсэн.

Замын шинжилгээний үр дүнгээс харахад, хувийн ур чадвар төгсөгчийн сэтгэл ханамжид нөлөөлнө таамаглалын хувьд дундаж утга 0.429, стандарт хэлбэлзэл 0.149, Т статистик утга 2.926, Р үнэ цэнэ 0.004 үр дүнтэйгээр таамаглал батлагдсан. Мэргэжлийн ур чадвар төгсөгчийн сэтгэл ханамжид нөлөөлнө таамаглалын хувьд дундаж утга 0.146, стандарт хэлбэлзэл 0.176, Т статистик утга 0.700, Р үнэ цэнэ 0.484 үр дүнтэйгээр таамаглал батлагдсангүй. Мэдлэгээ түгээх нь төгсөгчийн сэтгэл ханамжид нөлөөлнө таамаглалын хувьд дундаж утга 0.146, стандарт хэлбэлзэл 0.176, Т статистик утга 0.700, Р үнэ цэнэ 0.484 үр дүнтэйгээр таамаглал батлагдсангүй. Өөрийгөө хөгжүүлэх нь төгсөгчийн сэтгэл ханамжид нөлөөлнө таамаглалын хувьд дундаж утга 0.176, стандарт хэлбэлзэл 0.104, Т статистик утга 1.629, Р үнэ цэнэ 0.104 үр дүнтэйгээр таамаглал батлагдсангүй. Бид таамаглал батлагдаагүй хувьсагчдыг олон улсын их дээд сургуулиудын төгсөгчдийг мөшгих судалгааны үр дүнтэй харьцуулахад төгсөгчөө давтан сургалтад байгааг хамруулдаг, төгсөгчийн дараах сургалтын төв ажиллууддаг их дээд сургуулийн судалгааны үр дүн сайн байсантай харьцуулан туршлага судлах шаардлагатай байгааг шинжилгээний үр дүнгээс олж харлаа.

Дүгнэлт

ДХИС-ийн ЭЗНУС-ийн төгсөгчдийг 2020-2021 оны хичээлийн жилд 2 удаагийн давтамжтай, судалгаануудын асуумжууд хоорондоо өөр өөр хувьсагчтайгаар судалсан. Энэхүү судалгаа нь боловсруулалтын хувьд өмнөх судалгааны ажлаас олон хүчин зүйлийн шинжилгээг хийснээрээ онцлог давуу талтай гэж дүгнэж байна.

Судалгааны үр дүнгээс, төгсөгчдийн өөрийгөө хөгжүүлэхэд нь анхаарч сургуулийн зүгээс цаашид хамтран ажиллах, давтан сургалтын үйл ажиллагааг зохион байгуулах боломжтой гэж үзэж байна. Суурь судалгааны ажлын дүгнэлтэд

авахдаа зарим хувьсагчийг ахин судалж, харьцуулан дүгнэх шаардлагатай гэсэн уялда ахангагдсан гэж дүгнэж байна. Бид судалгаанаас гарсан үр дүнг бүх багш нарт танилцуулан хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх явцад анхаарах зүйлийн талаар энэхүү судалгааны ажлынхаа тайланд тусгаж өгсөнг ач холбогдол гэж үзэж байна.

Судалгааны ажлын давуу тал:

- Онолын үндэслэлтэй загвар боловсруулсан.
- Загвартаа таамаглал дэвшүүлж судалсан.
- Таамаглалыг батлагдсан эсэхийг программын тусламжтай шинжилсэн.
- Хувьсагч бүрийн үр дүнг дэлгэрэнгүй тайлбарласан.
- Судалгааны үр дүнгээр олон улсын эрдэм шинжилгээний өгүүлэл бичих эхлэл тавигдсан.
- Хувьсагч бүрийн дундаж үзүүлэлтийг дүрслэн харуулсан.

Судалгааны ажлын сул тал:

- Олон улсын ижил төстэй судалгааны ажилтай харьцуулахад таамаглал батлагдаагүй.
- Судалгааны боловсруулалтын ерөнхий мэдээлэлд график дүрслэл оруулаагүй.

Судалгааны хязгаарлагдмал байдал:

- Хугацааны хувьд нэг удаагийн тандалттай судалгаа байсан.
- Олон улсын судалгааны ажилтай хувьсагчийн нарийвчлан харьцуулаагүй.

Судалгааын ажлыг жил бүр авч, харьцуулалт хийн цуврал болгохыг санал болгож байна.

Ном зүй

Сурах бичиг:

- Г.Амартогтох, “Хүний нөөцийн онол практик”, УБ., 2016 он
- Б.Батсайхан, М.Дэлгэржав “Боловсрол судлалын тайлбар толь” УБ., 2019 он
- Д.Болормаа, “Менежмент”, УБ., 2001 он
- Н.Бэгз, “Монголын боловсрол судлалын шинэ парадигм”, УБ., 2017 он
- Н.Чулуундорж. Мэдлэгийн менежмент, УБ, 2001 он
- П.Мөнхтогт, Мэдлэгийн менежмент, УБ, 2014 он
- Л.Наранцэцэг, Стратегийн менежмент, УБ, 2012 он
- Б.Намсрай, “Эдийн засгийн онолын түүх”, УБ., 1999 он
- Ч.Пүрэвдорж, “Менежментийн Удирдлага”, УБ., 2002 он
- Б.Цэрэндорж, “Хүний нөөцийн удирдлага” сурах бичиг, Улаанбаатар хот, 2005 он
- Н.Цэнд Н, Г.Батхүрэл, Ц.Цэцэгмаа нар “Менежмент”. УБ., 2013 он
- Л.Эрдэнэсүвд, “Бизнесийн статистик”. УБ., 2008 он

Олон улсын судалгаа:

- Battogtokh. D, (2012), Mediation effect of Knowledge Management in the relationship between Technology and Organizational Effectiveness – an Empirical, Study of Mongolian Academy of Sciences, Oral Presentation, Feb 2012 at 17:12.
- Bayasgalan Tsogtsuren, (2015), Job Satisfaction as a Determinant of Effective Performance on Academic Staff in Selected Public and Private Universities in Mongolia, The Korean Journal of Policy Studies, Vol. 30, No. 1 (2015), pp. 115-145. 160
- Bolormaa. D, (2015), Knowledge management capability level assessment of the higher education institutions: Case study from Mongolia, Procedia - Social and Behavioral Sciences 174 (2015), 3633 – 3640.

Интернэт эх үүсвэр:

- <http://en.wikipedia.org/wiki/Motivation>
- <http://www.scribd.com/search?query=compensation>
- <http://en.wikipedia.org/wiki/Compensation>
- <http://www.thefreedictionary.com/compensation>